

TOKAT'TAN KIRLANGIÇ ÖRTÜLÜ BİR CAMİ ÖRNEĞİ: KIZILCAÖREN KÖYÜ CAMİİ

Erkan ATAK ^(*)

Öz

Ahşap malzeme Türkler tarafından İslamiyet öncesi dönemlerden beri mimariden günlük kullanım eşyalarına kadar birçok farklı alanda kullanılmıştır. Ahşap tavanlı camiler bu malzemenin kullanıldığı alanlar içerisinde önemli bir yere sahiptir. Ahşap tavan farklı coğrafyalarda değişik şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bu örtü şekillerinden birisi olan “Kırlangıç Örtü” Orta Asya’dan Kafkasya’ya, Hindistan’dan Kuzey Afrika’ya kadar geniş bir coğrafyada uygulanmıştır. Anadolu’da 13. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında farklı bölgelerde karşılaşılan kırlangıç örtü özellikle Doğu Anadolu ve Kuzey Doğu Anadolu yörelerindeki ev mimarisinde yoğunlaşmıştır. Tokat ve çevresinde ise bu örtü şeklinin çok fazla kullanılmadığı görülmektedir. Kızılcaören Köyü Camii kırlangıç örtününün Tokat’ta uygulandığı ender örneklerden biridir. Kızılcaören Köyü 1500 metre yükseklikte bulunan, etrafı ormanlarla çevrili bir köydür. Köyün bulunduğu coğrafyanın ve etrafındaki bitki örtüsününün camide kırlangıç örtününün kullanılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kırlangıç Örtü, Tokat, Kızılcaören Köyü, Ahşap, Camii.

An Exampole of Kırlangic Covering of a Mosque in Tokat: The Mosque of Kızılcaoren Village

Abstract

Wood has been used by Turks in various fields which vary from architecture to daily use objects since pre-Islamic period. Wooden ceiling mosques have an important place among these areas of usage. The wooden ceiling is found in various types in different geographical areas. One of these types, Kırlangic covering, had been applied in a wide geography which extends from Central Asia to Caucasus and from India to North Africa. Kırlangic covering which was in use in different regions of Anatolia between 13rd and 19th century has been found especially in house architecture of East and Northeast Anatolian regions. It is considered that this type of covering had not been used widely in Tokat and its adjacencies. The mosque of Kızılcaoren village is one of the rare examples of Kırlangic covering in Tokat. Kızılcaoren village is 1500 meters above the sea level and surrounded by forests. It may be said that the flora and geography of village had been effective in preferability of Kırlangic covering in the mosque of Kızılcaoren village.

Keywords: Kırlangic Covering, Tokat, Kızılcaoren Village, Wood, Mosque.

^{*)} Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, (e-posta: erkan.atak@gop.edu.tr)

1. Giriş

Türkler 1071 Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yayılmışlar ve kültürlerini fethettikleri yerlerde yaşatmaya devam etmişlerdir. Tokat ve çevresi Türk hakimiyeti altına giren ilk bölgeler arasında yer almaktadır. Bu suretle kentte Türk devletleri ve beylikleri tarafından inşa edilen farklı türden birçok yapıyla karşılaşmak mümkündür. Bu yapılar arasında camiler önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada ele alınan Kızılcaören Köyü Camii ahşap kırlangıç örtüsü (tüteklikli örtü) ile Tokat'ta inşa edilen zengin çeşitliliğin örneklerinden birisidir.

Türklerin ahşap malzemeyi erken devirlerden beri birçok alanda kullandıkları bilinmektedir. Erken örnekler Hun dönemi kurganlarında yapılan kazılarla ortaya çıkarılan mezar yapım malzemeleri ve günlük kullanım eşyalarıdır. Türk-İslam Sanatı'nda ahşabın dini mimaride kullanıldığı ilk örneklerden birisi olarak Gazneliler'in Arûs-i Felek Camisi kabul edilir (Aslanapa, 1984: 37-38). Bu yapı günümüze ulaşamamıştır. Ancak tarihi kaynaklar caminin ağaç direkli bir yapı olduğunu ve direklerin üzerinde ilkbahar bahçesini andıran çeşitli renklerde bezemelerin bulunduğunu aktarır. Bu bilgiler cami mimarisinde ahşabın kullanımının en azından Gaznelilere kadar gittiğini göstermesi bakımından önemlidir. Anadolu'da ise Anadolu Selçuklular Döneminde inşa edilen Afyon Ulu Camii (1273) (Önge, 1968: 12), Sivrihisar Ulu Camii (1275), Beyşehir Köşk Mescidi ve Beyşehir Eşrefoğlu Camii (1298) (Önge, 1971: 291-302) gibi örnekler ahşap sütun ve tavanlı yapılardır. İkinci Beylikler döneminden günümüze gelebilen önemli örneklerden birisi Kastamonu Kasabaköy Camii (1366)'dir (Nemlioğlu, 2009: 463-471). Söz konusu örnekler Anadolu Selçuklular ve Beylikler döneminde ahşap malzemeli cami sayısının sınırlı olduğunu göstermektedir. Osmanlılar döneminde ise özellikle geç devirden günümüze ulaşabilen ahşap malzemeli camilerin sayısı daha fazladır.

Tokat, Anadolu'da ahşap malzemeli cami geleneğinin önemli merkezlerinden birisidir. Bu örneklerin büyük bir kısmını ahşap tavanlı camiler oluşturmaktadır.¹ Ancak genellikle Doğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu'da karşılaştığımız kırlangıç örtü (tüteklikli örtü) kullanımının Tokat yöresinde bir camide karşımıza çıkması dikkat çekicidir.

Kırlangıç örtülü (tüteklikli örtü) yapıların rastlandığı saha ve zaman dilimi oldukça geniştir. Orta Asya bozkırlarından Karadeniz'e, Çin'den Kafkasya ve Anadolu'ya hatta Kuzey Afrika'ya kadar farklı coğrafyalarda bu örtü ögesinin dini ve sivil yapılarda kullanıldığı görülmektedir. (Akin, 1991: 323-354). Kırlangıç örtünün geleneksel bir örtü ögesi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ancak yerel iklim koşulları ve bulunduğu coğrafya da bu örtü biçiminin ortaya çıkışında etkili etmenler arasındadır. Özellikle soğuk iklim şartlarının hakim olduğu bölgelerde kırlangıç örtü tercih edilmiştir. Bu nedenle özellikle

1) Tokat'ta inşa edilen ahşap tavanlı camilerin bazıları şunlardır: Tokat Ulu Camii (o.1678/79), Erbaa Akça (Fidi) Kasabası Silahtar Ömer Paşa Camii (XVII. yy son çeyreği) (Nemlioğlu, 2012: 243-245), Genç Mehmet Paşa (Örtmeönü) Camii (XVII. yy. sonu) (Atak, 2014: 27-42), Zile Elbaşoğlu Camii (1801) (Aktemur, 2013: 1622-1642), Mahmut Paşa Camii (XVII. yy 2. Yarısı) (Atak, 2015: 197-226).

Doğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde bu örtü biçiminin gerek dini mimaride gerekse sivil mimaride kullanıldığı görülmektedir. Kırlangıç örtü, açıklığın kademeli olarak kapatıldığı bir örtü biçimidir. En altta dört köşeye kirişler çapraz olarak yerleştirilir. Böylece küçültülen alanın üzerine ikinci kademe duvarlara paralel olarak bindirilir. Bu şekilde en üstte küçük bir bölüm kalıncaya kadar işlem tekrarlanır. Bu örtü sisteminde beş, altı, yedi, dokuz ve on gibi farklı sayılarda kademelerden oluşan örneklerle rastlanmaktadır. Söz konusu kademeleri oluşturan bölümlerde çoğunlukla sekizgen ve kare formun kullanıldığı görülmektedir.

2. Kızılcaören Köyü Camii

2.1. Yeri ve İnşa Tarihi

Kızılcaören Köyü, Tokat'ın Reşadiye İlçesi'ne bağlı bir köydür. Köy Tokat'ın yaklaşık 112 km., Reşadiye'nin 23 km. kuzeydoğusunda yer almaktadır. 1500 metre yükseklikte yer alan köyün etrafı ormanlarla çevrilidir. Köyün adı XV. yüzyıl Osmanlı tapu tahrir defterlerinde geçmektedir (Şimşirgil, 1995: 128-132). Bu suretle yerleşimin tarihi en azından XV. yüzyıla kadar götürülebilir. Ancak caminin inşası daha geç bir dönemde yapılmış olmalıdır. Caminin inşa kitabesi mevcut olmadığı için kesin bir tarih söylenememektedir. Bu nedenle yapının bünyesindeki mimari unsurlardan yola çıkarak bir tarihlendirme yapmak gerekir. Kırlangıç örtü yukarıda da belirtildiği gibi Anadolu'daki camilerde 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar geniş bir zaman diliminde kullanılmıştır. Bu geniş zaman aralığı tarihlendirme konusunda bize yardımcı olmaz. Örtü yüzeyindeki az miktardaki kalem işi süsleme ise dönem özelliklerini aksettiren bir üslup birliği sergilememektedir. Camide tarihlendirmeye yardımcı olan tek unsur mihraptır. Yarım daire kesitli mihrap istiridyeye yivli bir kavsaraya sahiptir (Fotoğraf 21). Osmanlı Mimarisi'nde istiridyeye kabuğu, "S" ve "C" kıvrımları, perde motifi ve akant yaprakları gibi unsurlar mihraplarda batılılaşma sürecinin etkisiyle 18. yüzyılın ortalarından itibaren karşımıza çıkmaktadır (Ödekan, 1997: 1244). 19. yüzyılda bu tarz mihrapların sayısı artmıştır. İstiridyeye yivli mihrapların erken örneklerinden birisi Ayazma Camii'nde (1760-61) bulunur. Eyüp Sultan Camii (1798-1800), Üsküdar Selimiye Camii (1801-1802), Nusretiye Camii (1826), Küçük Mecidiye Camii (1848) ve Teşvikiye Camii (1853) dönemin başkentinde istiridyeye yivli mihraba sahip diğer örnekler arasında yer almaktadır (Bozkurt, 2007: 151-201). Anadolu'da ise başkent üslubuna paralel olarak yapılan bu tarz mihrapların sayısı fazladır. Bunların arasında Nevşehir Ortahisar Ali Reis Camii (1902), Ürgüp İbrahim Paşa Köyü Camii (XIX. yy) (Arslan ve Pınar, 2015: 94-108), Ürgüp Karavaiz Camii (XIX. yy.) (Pınar, 2011: 61-62), Yozgat Kayyımzade Camii (1804) (Acun, 1981: 650-651) ve Kayseri Keşlik Köyü Camii'nin (o.1889) (Yurdakul, 2007: 108) yivli kavsaraya sahip mihrapları Kızılcaören Köyü Camii mihrabıyla paralellik göstermesi bakımından tarihlendirme konusunda bize yardımcı olmaktadır. Söz konusu camiler (Nevşehir Ortahisar Ali Reis Camii haricinde. Bu yapı 20.yy.ın hemen başında inşa edilmiştir.) 19. yüzyıl içerisinde inşa edilmişlerdir. Bu suretle Kızılcaören Köyü Camii'nin 19. yüzyıl içerisinde inşa edilmiş olabileceğini söyleyebiliriz.

2.2. Mimari Tanımı

Kare planlı olan cami bir avlu içerisine yerleştirilmiştir (Fotoğraf 7-8; Çizim 1). Mi-naresi harimin kuzeydoğu köşesine bitişik vaziyettedir. Yapının güneyinde demir korku-luklarla çevrilmiş dikdörtgen ölçülerde küçük bir hazire bulunmaktadır. Caminin kuze-yinde yapıya bitişik iki katlı bir mekan yer almaktadır. Dışarıdan bakıldığında harim ile bu iki katlı mekan bir bütün olarak algılanmaktadır (Fotoğraf 10). Caminin kuzey duvarı iç taraftan yaklaşık 2 metreye kadar yükseltilmiş olup bu kısmın üzeri tavana kadar açık bırakılmıştır. Böylece kuzeydeki mekanın üst katı harime balkon tarzında bir açıklıkla bağlanmıştır. Bu açıklığın önüne ahşap bir korkuluk yerleştirilmiştir (Fotoğraf 15). Söz konusu bölümün üstü günümüz malzemesiyle yapılmış ahşap bir tavanla örtülmüştür. Mahfil olarak kullanılan üst katın altındaki mekan ise imam odası olarak değerlendirilmiştir. Mekanlara girişler doğu cephelerine altlı üstlü yerleştirilmiş iki ayrı kapıyla sağlanmaktadır. Üstteki kapıya caminin kuzeydoğusuna bitişik olan ahşap merdivenlerle ulaşılmaktadır (Fotoğraf 12).

Cami günümüzde tamamen sıvalı olduğu için inşa malzemesi anlaşılamamaktadır. Ancak Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait eski fotoğraflarda² kuzeydeki mekanın ahşap arası kerpiç malzemeyle yapıldığı görülmektedir. Harimin duvarlarında ise köşelerde ve giriş kapısında düzgün blok taşlar; diğer bölümlerde moloz taşlar kullanılmıştır.

Cami güney cephede altta iki üstte bir; doğu ve batı cephelerde altta ve üstte ikişer pencereyle aydınlatılmaktadır (Fotoğraf 13-16). Ayrıca kuzeyde harime üst bölümden açılan mekanın kuzey duvarındaki üç pencerede yapıya kısmen ışık sağlamaktadır. Hari-min doğu ve batı cephelerindeki pencereler cephelere simetrik olarak yerleştirilmiştir. Bu cephelerde üstteki pencereler küçük tutulmuştur. Güney cephede ise alttaki iki pencere mihrabın iki yanında yer alırken üstteki pencere cephenin ortasına, mihrabın hemen üstüne konumlandırılmıştır. Bu cephedeki pencerelerin boyutları eşittir. Harimdeki bütün pencereler yatay dikdörtgen ve kemersiz olup içten dışa daralan mazgal formdadır.

Harimin kuzeydoğusuna bitişik olarak yerleştirilen tek şerefeli minare kare kaide üye-rine yükseltilen silindirik gövdeli bir forma sahiptir (Fotoğraf 10). Minare şerefesi petek kısmına yer verilmeden direkt sivri külahla bağlanmıştır. Şerefe dışarıya yuvarlak kemerli açıklıklarla yönelmektedir. Külah kısmı dıştan bir sac-la kaplanmıştır. Eski fotoğrafların-da³ minare gövdesinin sac-la kaplandığı görülmektedir. Son onarımlarla beraber gövde ahşapla kaplanmıştır.

Yapıya giriş kuzey doğu köşeye yakın bir konumda açılmış yuvarlak kemerli bir ka-pıyla sağlanır.

Kare ölçülerdeki harimin üzeri içten ahşap kırılgaç örtüyle dıştan kiremit kaplı me-yilli çatıyla örtülmüştür (Fotoğraf 17-20). Yedi kademeli olan örtüde en dışta kirişler kö-şelere çapraz olarak yerleştirilmiştir. Bu şekilde küçültülen alanın üzerine ikinci kademe

2) Bkz. Vakıflar Genel Müdürlüğü Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü fotoğraf arşivi.

3) Bkz. Vakıflar Genel Müdürlüğü Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü fotoğraf arşivi.

duvarlara paralel olarak bindirilmiş ve kare bir alan elde edilmiştir. Bu işlem en üstte küçük bir kare bölüm kalıncaya kadar devam ettirilmiştir. Bu kare bölümün üzerinde kalem işi bezemeler yer almaktadır (Fotoğraf 20). Oldukça soluk vaziyette olan bezemeler geometriktir. Karenin merkezinde küçük bir ahşap sarkıt bulunur. Sarkıt geniş bir daireyle çevrelenmiştir. Dairenin dış sınırından merkezdeki sarkıtta doğru daralarak bağlanan üçgenler meydana getirilmiştir. Bu üçgenler içte çokgen (onbeşgen) bir şekil oluşturmuştur. Dairenin sınıрыyla bu çokgenin arasında ise yine simetrik yapılmış baklava dilimleri ve üçgenler yer almaktadır. Kare alanın dört köşesinde küçük daireler bulunmaktadır. Her biri farklı şekillerle dolgularan dairelerin içlerinde çarkifelek, altı kollu yıldız ve çokgenlerden oluşan motifler yer alır. Köşelerdeki dairelerle merkezdeki büyük dairenin arasında ise irili ufaklı madalyonların çokta simetrik olmayacak şekilde yerleştirildiği görülmektedir. Kalem işi bezemelerin renkleri oldukça soluktur. Ancak anlaşılabilirliği kadarıyla koyu yeşil, kiremit rengi ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Harimin güney cephesinin ortasında yarım daire kesitli bir mihrap nişi bulunmaktadır (Fotoğraf 21). İstiridyeye yivli bir kavsaraya sahip olan mihrap üç taraftan üç sade profil ve iki bordürle çevrelenmiştir. En dıştaki bordürde "S" şeklinde bir kuşak tüm yüzeyi dolandırmaktadır. Aralara birer çiçek motifleri yerleştirilmiştir. İkinci bordür daha dar tutulmuştur. Bordür yüzeyi üçgenlerle dolgulanmıştır. Mihrap taş malzemeyle yapılmıştır.

Mihrabın batısındaki ahşap minber ve harimin güneydoğu köşesindeki ahşap vaaz kürsüsü son zamanlarda eklenmiştir. Harim duvarları 1 metre yüksekliğe kadar ahşap lambrilerle kaplanmış olup bu yüksekliğin üzerinde beyaz badanayla sıvalıdır.

3. Değerlendirme ve Sonuç

Kızılcaören Köyü Camii sade bir mimari anlayışla inşa edilmiş bir köy camisidir. Ancak kırlangıç örtüsü ile yöredeki diğer camilerden farklılık arz etmektedir. Anadolu'da kırlangıç örtü dini mimaride 13. yüzyıl ile 19 yüzyıllar arasında karşımıza çıkmaktadır. Bu yapıların büyük çoğunluğu camiler olmakla birlikte çeşitli tekke, zaviye ve türbe yapılarında da bu örtü sisteminin uygulandığı bilinmektedir. Özellikle tekkelerde kırlangıç örtünün kullanımının evren veya gök tasavvufuna dayandığı ve tarikatta sulûk'un yani manevi yolculuğun kademelerini temsil ettiği belirtilmektedir (Akın, 1991: 341). Sivil mimaride ise günümüzde dahi Erzurum ve çevresindeki illerde kırlangıç örtünün (tüteklikli örtü) uygulanmaya devam edildiği görülmektedir.

Kırlangıç örtülü camiler içerisinde ilk akla gelen örnek Erzurum Ulu Camii'nin ahşap mihrap önü kubbesidir. Orijinalliği konusunda bazı tartışmaların bulunduğu kubbenin inşasının en azından 18 yüzyılın son çeyreğine kadar götürülebileceği belirtilir (Karamağralı, 1981: 140). Erzurum İspir Çarşısı Camii (XIII. yy ilk çeyreği), Yukarı Mumcu Camii (1604), Cedid Camii (1679) (Akın, 1991: 333), Erzurum Kümbet Köyü Hacı Osman Efendi Camii (1793) (Karpuz, 1988: 5-12), Gümüşhane Özbeyli Köyü Camii (XIX. yy.) (Özkan, 2010: 68), Bayburt Konursu Ulu Camii (1812) (Özkan, 2008: 58-66) ve Merzifon Hanife Hatun Camii (1826) (Çerkez, 2005: 289-290) kırlangıç örtü sisteminin uygulan-

dığı yapılardan bazılarıdır. Kırlangıç örtünün türbelerde uygulandığı örnek sayısı fazla değildir. Bu yapılar Kayseri Pınarbaşı Emir Halil Türbesi (Çayırdağ, 2010: 157-158) ve Zile Yeşilce Köyü Şeyh Eylük Türbesi (XIV. yy)'dir(Çal, 1993: 293-306). Kırlangıç örtünün sivil mimaride kullanıldığı örnek sayısı fazladır. Erzurum, Bayburt, İspir, Gümüşhane ve Erzincan'da geleneksel evlerde yöresel şekillerde uygulanmıştır (Karpuz, 1984: 28-29; Köşklü ve Tali, 2007: 97-113). Bu örneklerin yanı sıra Cennetzade Hanı (XVIII. yy.), Kamburoğlu Hanı (M.1908) (Ünal, 1974: 124) ve Gümrük Hanı (XVIII. yy başı)(Köşklü, 2010: 118-128) gibi Erzurum şehir içi hanlarının odalarında kırlangıç örtüye yer verilmiştir.

Kızılcaören Köyü Camii'nde 7 sıra olan kare formlu kırlangıç örtü beden duvarlarına bindirilmiştir. Yukarıda verdiğimiz örnekler arasında Erzurum Kümbet Köyü Hacı Osman Efendi Camii (M.1793), Bayburt Konursu Ulu Camii (M.1812), İspir Çarşı Camii (XIII. yy ilk çeyreği) ve Erzurum Yukarı Mumcu Camii (M.1604) kare kırlangıç örtülü yapılar olmakla birlikte bu yapılarda kırlangıç örtüler harimin tamamını örtmez. Harimin ortasına yerleştirilen örtüler dört sütun tarafından taşınmaktadır. Bu yapıların yanı sıra Erzurum Cedid Camii (M.1679), Bilecik Osmaneli Rüstem Paşa Camii (M.1565), Kastamonu Talipler Köyü Camii⁴ ve Hacıbektaş Tekkesi'nde (Akok, 1968: 40) kırlangıç örtüler Kızılcaören Köyü Camii'nde olduğu gibi beden duvarları üzerine bindirilmiştir. Milas Firuz Bey İmareti (1396)'nde ise sofanın üzeri kâgir bir kare kırlangıç örtüyle örtülmüştür.

Kızılcaören Köyü Camii örtüsünün merkezindeki kare alanda kalem işi süslemeler bulunur. Günümüze oldukça soluk vaziyette gelebilen süslemeler geometriktir. Tam anlamıyla bir düzen teşkil etmeyen süslemelerin kare alanın üzerini doldurma kaygısıyla yapıldıkları görülür. Kırlangıç örtünün görüldüğü diğer yapılara bakıldığında kalem işi süslemeyle çok karşılaşmaz. Merzifon Hanife Hatun Camii (M.1826) kırlangıç örtü üzerine kalem işi süslemelerin uygulandığı örneklerden birisidir. Örtünün kare bölümünde ve merkezdeki on iki kenarlı göbeğin yüzeyinde kırmızı, sarı, yeşil ve siyah renklerle oluşturulmuş kare ve baklava dilimi ağırlıklı geometrik kompozisyonlarla karşılaşılır. Bayburt Konursu Ulu Camii (M.1812) ve Bilecik Osmaneli Rüstem Paşa Camii (M.1565) kalem işi bezemeli kırlangıç örtüye sahip camiler arasında yer almaktadırlar. Her iki yapıda da geometrik ağırlıklı süslemelere yer verilmiştir.

Kızılcaören deniz seviyesinden yaklaşık 1500 metre yükseklikte kurulmuş bir köydür. Köyün iklimi yüksekliğe bağlı olarak genellikle soğuk geçmektedir. Mayıs ayı sonlarında yapıyı incelemeye gittiğimiz de dahi havanın soğuk olduğunu bu suretle köyde sobaların kaldırılmadığını gördük. Bunun yanı sıra köyün etrafında sık çam ormanları bulunmaktadır. İklim şartları ve bitki örtüsü caminin örtü ögesinde kırlangıç örtünün tercih edilmiş olmasını açıklayabilir. Zira kırlangıç örtünün çoğunlukla sert iklim koşullarının yaşandığı bölgelerinde tercih edildiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra bu örtü ögesinin kuruluşunda çam ağaçlarının kullanıldığı günümüz ustalarının verdiği bilgiler arasındadır (Özkan,

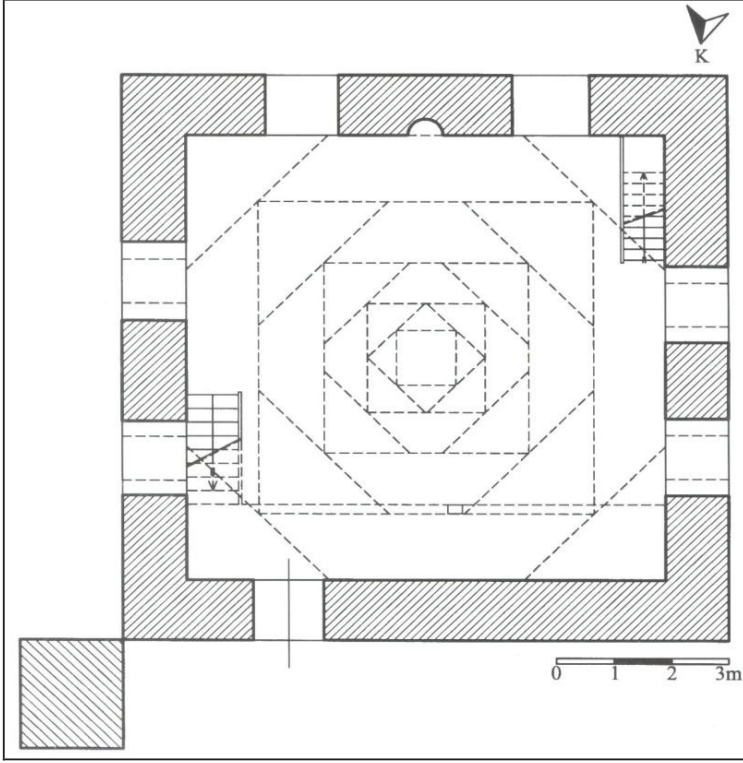
4) Bu yapıların planları için bkz.: (Akin, 1991, s. 351-352).

2012: 20-25). Kızılcaören Camii, Tokat ve yöresinde varlığını bildiğimiz tek kırlangıç örtülü camidir. Bu yapıyla beraber Zile Yeşilce Köyü Şeyh Eylük Türbesi (XIV. yy son çeyreği) Tokat'taki diğer örnektir.

Kaynakça

- Acun, H. (1981). Yozgat ve yöresi Türk devri yapıları. *Vakıflar Dergisi*, 13, 635-716.
- Akın, G. (1991). Tüteklikli örtü geleneği: Anadolu cami ve tarikat yapılarında tüteklikli örtü. *Vakıflar Dergisi*. 22, 323-354.
- Akok, M. (1968). Hacı Bektaş Veli mimari manzumesi. *Türk Etnografya Dergisi*, 10, 27-57.
- Aktemur, A.M. (2013). Zile Elbaşoğlu Camii'nin sıvalar altında kalan gizemi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8(8), 1621-1642.
- Arslan, C., Pınar, M. (2015). Nevşehir cami ve mescit mihraplarında bezeme anlayışı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 38, 83-108.
- Aslanapa, O. (1984). *Türk sanatı I (Başlangıcından büyük Selçukluların sonuna kadar)*, İstanbul: Kervan Yayınları.
- Atak, E. (2015). Tokat Mahmut Paşa Camii kalem işi bezemeleri. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(6), 197-226.
- Atak, E. (2015). Genç Mehmed Paşa (Örtmeöntü) Camii kalem işi Bezemeleri. *Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, 25-26 Eylül 2014, c.2, Tokat*. 27-42.
- Bozkurt, T. (2007). *Osmanlı Selâtin Cami mihrapları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çal, H. (1993). Tokat Zile Yeşilce Köyü Şeyh Eylük Türbesi. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Araştırmaları Merkezi Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı*. 293-306.
- Çayırdağ, M. (2010). "Emir Halil Türbesi". *Kayseri Ansiklopedisi*, C.2, 157-158.
- Çerkez, M. (2005). *Merzifon'da Türk Devri mimari eserleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündoğdu, H., vd. (2006). *Tarihi yaşatan il Tokat*, Ankara: Pys Vakıf Sistem Matbaa Müdürlüğü.
- Karamağralı, H. (1981). Erzurum Ulu Camii. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi*, 3, s. 137-177.
- Karpuz, H. (1988). Erzurum Kümbet Köyü'nde yer alan iki yapı. *Vakıflar Dergisi*. 20, 5-12.
- Karpuz, H. (1984). *Türk-İslam mesken mimarisinde Erzurum Evleri*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

- Köşklü, Z. (2010). Erzurum'da Osmanlı dönemi hanları. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 113-134.
- Köşklü, Z., Tali, Ş. (2007). Geleneksel Erzurum Evlerinde tandirevi (Mutfak) ve mimarisi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 11, 97-113.
- Nemlioğlu, C. (2012). Tokat'ın ahşap kalem işi bezemeli iki ünlü camii'nin Türk-İslam bezeme sanatındaki yeri ve önemi. *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012*, c.2, Tokat. 239-248.
- Nemlioğlu, C. (14-16 Ekim,2009). Kastamonu Kasabaköy Mahmut Bey Camii kalem işi bezemeleri ve Osmanlı bezeme sanatına etkileri. *XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Denizli.
- Ödekan, A. (1997). "Mihrap" *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, 2,1244.
- Önge, Y. (1971). Anadolu'da XIII.-XIV. yüzyılın nakışlı ahşap camilerinden bir örnek: Beyşehir Köşk Köyü Mescidi. *Vakıflar Dergisi*, 9, 291-302.
- Önge, Y. (1968). Ahşap Stalaktitli sütun başlıkları. *Önasya Dergisi*, 4(37), 1-17.
- Özkan, H. (2012). Geleneksel Erzurum Evlerinde kırlangıç örtünün kuruluşu ve son kırlangıç örtü ustası Sırrı Alacakanat. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 28, 19-37.
- Özkan, H. (2010). Gümüşhane'de ahşap tavanlı camiler. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 18, 63-80.
- Özkan, H. (2008). Bayburt Konursu Ulu Camii ve çeşmesi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 13, 57-66.
- Pınar, M. (2011). *Nevşehir mihrapları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşirgil, A. (1995). XV-XVI. Asırlarda Tokat kazâsında kır-iskân merkezleri ve bazı hususiyetleri. *Bir Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 3, 125-140.
- Ülger, G. (2013). *Tapınma ritüeli ile ibadet mekânı arasındaki ilişkinin göstergebilimsel manada okunması: Cemevi yapıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ünal, H.R. (1974). Erzurum ili dâhilindeki İslami devir anıtları üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 6, 49-142.
- Yurdakul, E. (2007). *Kayseri mihrapları (Kayseri merkez ve ilçelerinde bulunan cami ve mescidlerdeki mihraplar)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi.

Çizim 1:Kızılcaören Köyü Camii Planı (Gündoğu ve diğerleri, 2006: 748).

Fotoğraf 1: Erzurum Ulu Camii kırlangıç kubbe.

Fotoğraf 2: Bayburt Konursu Ulu Camii kırklangıç örtü.

Fotoğraf 3: Gümüşhane Özbeyli Köyü Camii kırklangıç örtü (Özkan, 2010: 80).

Fotoğraf 4: Merzifon Hanife Hatun Camii kırklangıç örtü.

Fotoğraf 5: Zile Yeşilce Köyü Şeyh Eylük Türbesi kılıngıç kubbe.

Fotoğraf 6: Hacı Bektaş Veli Meydan Evi kılıngıç örtü (Ülger, 2013: 74).

Fotoğraf 7: Kızılcaören Köyü Camii güney ve batı cepheler.

Fotoğraf 8:Kızılcaören Köyü Camii güney ve doğu cepheler.

Fotoğraf 9:Kızılcaören Köyü Camii batı cephe.

Fotoğraf 10:Kızılcaören Köyü Camii kuzey cephe.

Fotoğraf 11:Kızılcaören Köyü Camii doğu cephe.

Fotoğraf 12: Doğu cephe giriş bölümü.

Fotoğraf 13: Harim güney cephe.

Fotoğraf 14: Harim batı cephe.

Fotoğraf 15: Harim kuzey cephe (mahfile bakış).

Fotoğraf 16: Harim doğu cephe.

Fotoğraf 17: Kirlangiç örtü.

Fotoğraf 18: Kirlangiç örtü detay.

Fotoğraf 19: Kirlangiç örtü detay.

Fotoğraf 20: Kılıngıç örtü kalem işi süslemeler.

Fotoğraf 21: Mihrap.